

Kirjallinen lausunto sivistysvaliokunnalle

21.5.2025

Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Erilaisten oppijoiden liitto kiittää lausuntopyynnöstä.

Erilaisten oppijoiden liitto (jatkossa EO-liitto) on lausunut käsittelyssä olevasta muutosesityksestä Saavutettavuuskirjasto Celian osalta tammikuussa 2025. Olemme tyytyväisiä siihen, että lausunnossa esitetyt keskeiset huomiot ja vaatimukset on otettu lausuntokierroksen jälkeen muokatussa esityksessä hyvin huomioon. Tässäkin lausunnossa EO-liitto keskittyy asiantuntemuksensa mukaan Saavutettavuuskirjasto Celiaa koskeviin muutoksiin.

LAUSUNTO

Erilaisten oppijoiden liiton kohderyhmille Saavutettavuuskirjasto Celian (jatkossa Celian) kirjastopalvelut ovat ensiarvoisen tärkeitä, monille välttämättömiä oppimisen ja opiskelun mahdollistajana ja lukuharrastuksen edistäjänä. Nämä ryhmät – lukivaikeuksia ja muita oppimisen vaikeuksia kokevat – ovat vain yksi Celian useista kohderyhmistä. Erilaisten oppijoiden liitosta on vuosien ajan ollut edustaja Celian johtokunnassa.

Hallituksen ensimmäinen esitys virastouudistuksesta herätti suurta huolta siitä, miten eri-ikäiset lukemisesteiset – erityisesti uudet palvelujen käyttäjät – löytävät jatkossa Celian palvelut. Koska virastojen yhdistäminen suuremmiksi hallinnollisiksi yksiköiksi on sinänsä ymmärrettävää ja perusteltua, EO-liitto ei vastustanut uudistusta kokonaisuudessaan vaan kantoi huolta Celian näkyvyydestä ja löydettävyydestä osana Kansallisarkistoa. Pidimme välttämättömänä sitä, että **Celia jatkaa toimintaansa uudessa virastossa omana itsenäisenä toimintayksikkönään ja että sen nimi ja brändi säilyvät ennallaan.** Pidimme myös tärkeänä, että nimessä säilyy sana kirjasto, jotta jo nimi kertoo uusille asiakkaille ja sidosryhmille, mistä ydintoiminnasta palvelussa on kysymys.

Kun kysymyksessä on haavoittuvassa asemassa olevat lukemisesteiset asiakkaat, on varmistettava kaikin mahdollisin tavoin, että he löytävät ja saavat tarvitsemansa palvelun vähintään yhtä laajana ja monipuolisena kuin tähän asti ja tällä hetkellä. Tämän varmistamiseksi Saavutettavuuskirjasto Celian aseman määrittäminen itsenäiseksi toimintayksiköksi Kansallisarkiston yhteydessä on luonteva ja selkeä keino varmistaa palvelun laatu ja jatkuvuus nykyisen kaltaisena.

Lisäksi, jotta Celian palvelut pysyvät kokonaisuudessaan vähintään nykyisellä tasolla ja tavoittavat palveluja tarvitsevat asiakkaansa vähintään nykyisessä määrin, on tärkeää, että uudessa laissa kuvataan sen tarkoitus ja tehtävä samaan tapaan kuin se on kuvattu tällä hetkellä voimassa olevassa laissa Saavutettavuuskirjasto Celiasta. Kirjauksella on merkitystä palvelun laajuuden ja keskeisten tehtävien turvaamisessa.

Onkin ilahduttavaa todeta, että hallituksen esityksen mukaisesti Celian tehtävät säilyvät uudistuksessa nykyisellään. Pidämme myös välttämättömänä sitä, että Celian palveluista säädetään erillisellä lailla (laki Saavutettavuuskirjasto Celian palveluista) ja että se vastaa sisällöllisesti voimassa olevaa, melko hiljattain uudistettua Saavutettavuuskirjasto Celiasta annettua lakia. EO-liitto oli vuonna 2022 mukana lain valmistelun työryhmässä, ja laki laadittiin perusteellisesti ja huolellisesti takaamaan tarvittavat kirjastopalvelut erilaisille lukemisen esteitä omaaville ryhmille. Siten laki on edelleen, sisällöllisesti samanlaisena, erinomainen pohja Celian toiminnalle.

Elokuussa 2025 astuu voimaan esi- ja perusopetuksen oppimisen tuen kokonaisuudistus. Uudistuksessa tuen painopiste siirtyy vahvasti ennakoivaan ja ennaltaehkäisevään oppimisen tukeen, joka toteutetaan inklusion periaattein osana yleisopetusta. Tässä aivan keskeistä on varmistaa, että kaikki lapset ja nuoret saavat tarvitsemansa oppimateriaalit ja innostuvat lukemaan muun muassa äänikirjoja, jos kirjallisen tekstin lukeminen on esimerkiksi lukivaikkeuden takia hidasta ja kuormittavaa. Myös toisella ja kolmannella asteella on ensiarvoisen tärkeää varmistaa, ettei yhdenkään opiskelijan oppiminen ja lukuharrastus hidastu tai esty sopivien, saavutettavien oppimateriaalien ja kirjojen puutteen vuoksi. Saavutettavuuskirjasto Celian rooli konsultoivana asiantuntijaorganisaationa on tärkeä, sillä kouluissa ja oppilaitoksissa opettajien ja muun henkilöstön tieto materiaalin saavutettavuudesta on vielä hyvin vaihtelevaa ja puutteellista.

Lisäksi Celialla on tärkeä tehtävä saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana, josta muut kirjoja ja muita materiaaleja tuottavat organisaatiot saavat tietoa saavutettavuudesta ja tukea saavutettavien materiaalien tuottamiseen. Tämän asiantuntijaroolin tulee edelleen näkyä selkeästi lain perusteluissa, ja asiantuntijapalveluiden tulee olla helposti löydettävissä nimellä Saavutettavuuskirjasto Celia.

EO-liiton näkemyksen mukaan lausuntokierroksen jälkeen uudistettu hallituksen esitys ottaa hyvin huomioon Saavutettavuuskirjasto Celian erityisen aseman ja tehtävän lukemisen esteitä kokevien ryhmien lukutaidon edistäjänä ja lukemisen mahdollistajana. Uudistuksen toteutumista ja sen vaikutuksia Celian palvelujen käyttämisen aktiivisuuteen on kuitenkin seurattava tarkkaan. Mikäli osoittautuu, että palvelujen laadussa ja jatkuvuudessa tai niiden käyttämisessä tapahtuu notkahdus, on korjaaviin toimenpiteisiin ryhdyttävä pikaisesti.

Lisätietoja:

Sarianna Reinikainen, toiminnanjohtaja

044 3009693

sarianna.reinikainen@eoliitto.fi